

8. Лісовий кодекс України від 21 січ. 1994 р. № 3852-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 17. Ст. 99.

9. Конвенція про континентальний шельф, від 29 квітня 1958 р., набула чинності 10 червня 1964 р. *Відомості Верховної Ради СРСР*. 1964. № 28.

10. Про виключну (морську) економічну зону України : Закон України від 16 трав. 1995 р. № 162/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 21. Ст. 152.

Корольчук Віктор Володимирович,
т.в.о. начальника відділу організації
наукової діяльності та захисту прав
інтелектуальної власності Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, старший науковий
співробітник

АДАПТАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Інтеграція до Європейського Союзу для України – один зі стратегічних напрямків зовнішньополітичної діяльності, який є актуальною проблемою з часу здобуття Незалежності. Європейська інтеграція нашої держави відкриває нові перспективи співробітництва з розвиненими країнами, шлях до економічного, соціального та інтелектуального прогресу. Важливим аспектом входження України до європейського співтовариства є також застосування права ЄС на території нашої держави.

Сьогодні виклики, пов'язані з правовою природою джерел права ЄС, стосуються особливостей застосування регламентів ЄС, врахування рішень Суду Європейського Союзу як джерела права ЄС, включення міжнародних зобов'язань держав-членів ЄС та самого ЄС до відповідних директив і регламентів, формулювання окремих положень в актах ЄС [8].

Даній проблематиці присвячена низка праць вітчизняних авторів. Зокрема, значний внесок у теоретико-правову розробку євроінтеграційної політики зробили дослідники В. Авер'янов, Г. Атаманчук, В. Бакуменко, Т. Безверхнюк, М. Іжа, О. Коротич, П. Надолішній, А. Попок, Л. Приходченко та ін. Проблемам інтеграції України до ЄС, як окремому аспекту глобалізації, присвячені наукові праці: Ф. Барановського, І. Грицяка, М. Кордона, М. Назаренко, Я. Малика, І. Нагорної,

В. Стрельцова, Е. Топалової та ін. Теоретико-методологічну базу сучасних процесів європейської інтеграції розкрили в своїх наукових дослідженнях: Г. Асланян (проблеми удосконалення інституційних механізмів європейської інтеграції України), М. Гнатюк (відносини України з ЄС та процес європейської інтеграції української держави), Н. Гнидюк (механізми координації політики європейської інтеграції в Україні), М. Калина (нормативно-правове регулювання державної євроінтеграційної політики України), І. Кравчук (удосконалення стратегічного планування європейської інтеграції України), О. Овчар (інституційні перетворення в системі реалізації євроінтеграційної політики України) та ін. [2, с. 112]. Ефективність механізму реалізації захисту прав і свобод людини та громадянина, демократизації суспільного життя й владних інститутів має бути метою та основним напрямом реформування правової системи України щодо її наближення до європейських стандартів, що відображено у збірниках: «Формування громадянського суспільства та правової держави в контексті європейської інтеграції» (редактор – Л. Кравченко) [20] та «Напрями реформування правової системи України у європейській інтеграції» (автор – Н. Сюр) [10].

Одним з визначальних факторів, що надає стабільності функціонуванню та розвитку Європейського Союзу, є його правова організація, що становить якісно нову форму, перш за все економічної інтеграції держав. Це – новий правовий порядок, що відрізняється як від міжнародного правопорядку, так й від внутрішнього правопорядку держав. Він є синтезом взаємодії відповідних норм міжнародного права, правових приписів та юриспруденції Євросоюзу.

Варто відзначити, що відносини між Україною та Європейським Союзом були започатковані в грудні 1991 року, коли Міністр закордонних справ Нідерландів, як головуючої в ЄС країни, у своєму листі від імені Євросоюзу офіційно визнав Незалежність України [4]. Як зазначається на сайті Міністерства юстиції України, намір України розбудовувати відносини з Європейським Союзом був вперше проголошений у Постанові Верховної Ради України «Про основні напрями зовнішньої політики України», яка набула чинності 2 липня 1993 року [15]. Угода про партнерство та співробітництво (УПС) стала першою правовою основою відносин між Україною та ЄС [17], яка започаткувала співробітництво з широкого кола політичних, торговельно-економічних та гуманітарних питань. 11 червня

1998 року було схвалено Стратегію інтеграції України до ЄС [16], якою був підтверджений та розвинутий курс України на європейську інтеграцію. З метою надання двостороннім відносинам нового імпульсу і для врахування нових умов співробітництва, зокрема в контексті розширення ЄС 2004 року, сторони розробили та 21 лютого 2005 року під час засідання Ради з питань співробітництва схвалили План дій Україна – ЄС [12] – двосторонній політичний документ, який дав змогу суттєво розширити двостороннє співробітництво України та ЄС без внесення змін до чинної договірно-правової бази. З 1 липня 2010 року політика України щодо розбудови відносин з Європейським Союзом впроваджується на основі Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» [14].

1 вересня 2017 року після тривалого процесу ратифікації усіма державами-членами Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності у повному обсязі [19]. Ця Угода стала найбільшим міжнародним нормативно-правовим документом, підписаним Україною. Її укладення формує договірно-правову основу співробітництва України та ЄС на середньострокову перспективу. Зокрема, Угодою передбачено підтримання регулярного діалогу на найвищому рівні у формі щорічних самітів, а також створення нових постійних органів двостороннього співробітництва – Рада асоціації, Комітет асоціації, Комітет асоціації у торговельному форматі, галузеві підкомітети Комітет асоціації, Парламентський комітет асоціації та Платформа громадянського суспільства.

Україна зобов'язана гармонізувати принаймні частково своє наявне національне законодавство до сотень нормативно-правових актів ЄС із багатьох галузей права. До них належать такі ключові галузі, як митне право, трудове право, фінансові послуги, захист прав споживачів, захист довкілля та багато інших. Законодавча робота таких масштабів не може бути виконана безладно й поспішно і потребує ґрунтовного та належного планування. Для цього також необхідні дуже добрі знання джерел права ЄС, його походження, цілі та основоположні принципи, а також належне розуміння структури і тлумачення права ЄС [18, с.7].

Термін «право Європейського Союзу» вживається з початку 1990-их рр. з появою Європейського Союзу, до цього правовий масив, що склався позначався як «право Європейських співтовариств», «право Європейського співтовариства», хоча останні поняття не рівнозначні поняттю «право Європейського

Союзу». Деякі вчені розглядають поняття «Право Європейського Союзу» як синоніми ширшого поняття «Європейське право», яке використовується у більш вузькому сенсі [13].

Суд Європейських співтовариств, звернувшись у своїх рішеннях до аналізу правової природи Європейських співтовариств, дійшов висновку про те, що їх права система не може бути ідентифікована ані з національним, ані з міжнародним правопорядком. Суд ЄС зробив з цього приводу два принципових висновки, а саме: 1) це є особлива система права, інтегрована у систему права держав-учасниць (і має обов'язковий характер для їх судових органів); 2) право Співтовариства – це такий масив норм, що застосовується як до вихідців з цих країн, так і до самих держав [7, с. 126].

Внутрішня структура вторинного права ЄС значною мірою відображає структуру національних законодавств, де в цілому законодавство поділяється на акти парламенту і підзаконні акти. Таке розмежування офіційно існує в правовій системі ЄС після набуття чинності Лісабонського договору. Він запровадив нову класифікацію актів вторинного права, що зараз регулюється статтями 288–291 ДФЄС. Вони поділені на дві основні групи: законодавчі акти; незаконодавчі акти, що, в свою чергу, поділяються на: делеговані акти; імплементаційні акти; інші незаконодавчі акти. Оскільки нормативно-правові акти у всіх цих категоріях можуть підпадати під дію УА між Україною та ЄС, важливо повністю розуміти їхні особливості [18, с. 34–35].

Відзначимо, способами імплементації є інкорпорація (міжнародно-правові норми без змін відтворюються у нормативно-правових актах держави, що імплементує міжнародні норми), трансформація (міжнародні норми переробляють, переносячи у національне законодавство, з метою урахування національних особливостей, зокрема юридичної техніки), а також загальна, приватна або конкретна відсилка (міжнародно-правові норми безпосередньо не входять в текст закону, в якому міститься інформація про нього [11, с. 339].

Адаптація законодавства України до законодавства ЄС – це процес приведення законів України та інших нормативно-правових актів у відповідність з *acquis communautaire*. Проте адаптація законодавства це не тільки вдосконалення існуючого законодавства, а й розробка проектів нормативно-правових актів з урахуванням *acquis communautaire*. *Acquis communautaire* – це права система Європейського Союзу, яка включає акти законодавства, прийняті в рамках трьох стовпів ЄС, але не

обмежується ними. До трьох стовпів ЄС належать Європейське співтовариство, Спільна зовнішня політика та політика безпеки і Співробітництво в сфері юстиції та внутрішніх справ. Європейське співтовариство, в свою чергу, було утворено з Європейського Економічного Співтовариства, Європейського об'єднання вугілля та сталі та Європейського співтовариства з атомної енергії [3].

Серед всього наявного «арсеналу» принципів правової системи ЄС у контексті адаптації вітчизняного фінансового законодавства до *acquis communautaire* на особливу увагу й прискіпливий науковий аналіз заслугове принцип правової визначеності. Згідно з цим принципом, норми права ЄС мають бути чіткими і передбачуваними для всіх суб'єктів. Наведений принцип заперечує зворотну силу правових актів, що погіршують становище осіб порівняно з чинним правовим регулюванням і зобов'язує забезпечити доступність з'ясування права адресатами відповідних правових актів [9, с. 247].

Для ефективності правового механізму взаємодії ЄС та України важливо сформувавши систему правових заходів, які забезпечували б інтеграційні процеси на кожній зі стадій. Така система заходів має включати: по-перше, порівняльно-правове дослідження правових систем ЄС та України, виявлення їх особливостей; по-друге, визначення оптимальних форм гармонізації, уніфікації і відповідних засобів їх здійснення; по-третє, визначення видів та рівнів гармонізації й уніфікації та сфер і меж їх застосування; по-четверте, виявлення умов здійснення цих процедур; по-п'яте, узгодження термінології, створення словників термінів і понять [6].

У вже згадуваній Угоді про асоціацію, зокрема, в частині «Юстиція, свобода і безпека» визначені напрямки взаємодії у відповідних сферах. Положеннями розділу, зокрема, передбачається поглиблення співпраці з метою боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму, незаконним обігом наркотиків, організованою злочинністю, тероризмом, а також розвиток співробітництва у сфері надання правової допомоги у цивільних та кримінальних справах.

Не тільки основоположні договори Євросоюзу, а й інші обов'язкові акти, що формують *acquis* ЄС, мають першочергове значення над національним законодавством. Це охоплює не лише внутрішні закони, що застосовуються *erga omnes*, а й окремі адміністративні акти. Таким чином, сформульована

доктрина верховенства перетворилася на принцип, що гарантує ефективність права ЄС [1].

У наш час діяльність органів влади у сфері адаптації законодавства України до законодавства ЄС стає системною та невід'ємною складовою політики інтеграції України до ЄС. В умовах глобалізації та євроінтеграційних процесів дослідницька увага до компетентного управління збільшується у прогресії від управління організацією до управління публічними справами, що особливо постає важливим для України в умовах її реформування [5].

Зважаючи на певні кроки, які зроблено на законодавчому рівні, ми можемо констатувати, що в Україні триває активний процес адаптації вітчизняного права до права Європейського Союзу. Водночас, цей процес – довготривалий, потребує детального вивчення та опрацювання, а також чітких дій від керівництва держави.

Список використаних джерел

1. Верховенство права Європейського Союзу: юридична авантюра, що окупилася. Євроінтеграційний портал. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/verhovenstvo-prava-yevropeyskogo-soyuzu-yurydychna-avantюра-shcho-okupylyasa>.

2. Друк В. В. Управлінські аспекти здійснення державної інтеграційної політики в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 18. С. 112–114.

3. Інституційний механізм адаптації законодавства України до законодавства ЄС. Міністерство юстиції. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_4748.

4. Історія становлення відносин Україна – ЄС. Міністерство юстиції. URL: <https://minjust.gov.ua/m/istoriya-stanovlennya-vidnosin-ukraina-es>.

5. Лубчак В. Що загрожує суверенітету України: доповідь НАН України «Національний суверенітет України в умовах глобалізації». День. № 74. URL: www.day.kiev.ua/227664.

6. Луць Л. Формування правового механізму взаємодії України з Радою Європи та Євросоюзом. *Віче*, 2006. Вип. 7–8. С. 54–57.

7. Луць Л. А. Міждержавна правова система: загальнотеоретичні та міжнародно-правові аспекти. *Вісник Львівського університету*. Серія міжнародні відносини. 2001. Вип. 5. С. 122–128.

8. Межі імплементації *acquis communautaire* в Україні у сфері охорони довкілля: аналітичний документ. Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля», 2016. 30 с.

9. Назаренко О.А. Загальні принципи права ЄС в правовій системі ЄС. *Правове регулювання економіки*. 2015. № 15. С. 242–249.

10. Напрями реформування правової системи України у європейській інтеграції / Н.В. Сюр // *Наук. вісн. Нац. акад. внутріш. справ України*. 2005. № 1. С. 16–19.

11. Пархоменко Н. М. Гармонізація законодавства України з європейським та міжнародним правом: методи, етапи, види. *Часопис Київського університету права*. 2012/1. С. 338–342.

12. План дій «Україна – Європейський Союз». Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_693#Text.

13. Правова система Європейського Союзу: джерела, принципи, структура. Українське право. URL: https://ukrainepravo.com/international_law/european_union_law/pravov-a-systema-evropeys%60kogo-soyuzu-dzherela-pryntsy-py-struktura/.

14. Про забезпечення виконання Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом) і вдосконалення механізму співробітництва з Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом). Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/148/98#Text>.

15. Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615/98#Text>.

16. Про основні напрями зовнішньої політики України. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3360-12#Text>.

17. Про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами. Верховна Рада України. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/998_012.

18. Рекомендації для українських органів державного управління щодо наближення до права ЄС. Київ, 2018. 104 с.

19. Угода про асоціацію. Євроінтеграційний портал. URL: <https://eu-ua.org/uhoda-pro-asotsiatsiiu>.

20. Формування громадянського суспільства та правової держави в контексті європейської інтеграції: тези доп. наук.-практ. конф. (Київ, 21–22 квіт. 2006 р.). Ч. 1 / редкол.: Л.В. Кравченко. К., 2006. 254 с.